

Pobačaj uzrokuje mnogo loših posljedica za majku, obitelj i društvo općenito. S pravom se treba zabrinuti za budućnost naše domovine zbog niskoga nataliteta, a još više zbog tisuća nevine ubijene djece prije rođenja, namjernim pobačajem.

Bojan Bijelić

Mile Budak, *Bazalo*, Matica hrvatska, Koloplet hrvatske proze, Zagreb, 2004., 438 str.

Možda se netko može zapitati kako da tek sada donosimo recenziju jednoga djela objavljenog prije osam godina. Glavni je razlog što je knjiga objavljena veoma tiho, gotovo bez ikakve reklame, vjerojatno zbog poznatih razloga političke opterećenosti njezina autora. I kada smo je tek nedavno »otkrili«, a zbog njezine književne vrijednosti smatrali smo da ipak treba zabilježiti njezino objavljivanje. Ovo je posljednja knjiga koju je hrvatski književnik Mile Budak napisao svega nekoliko mjeseci prije svoje tragične smrti. Međutim, djelo je trebalo biti objavljeno još 1945. Tekst je bio složen u tiskari u prvim danima svibnja 1945. i izliven u olovnim pločama, prema tadašnjoj tiskarskoj tehnici. Međutim, dolaskom partizana u Zagreb proces tiskanja knjige bio je obustavljen. Ipak, službenik Matice Hrvatske dr. Zlatko Gašparović uspio je spasiti rukopis iz tiskare u posljednji trenutak prije dolaska komunističkih vlasti; čuvao ga je godinama, sve do uspostave slobodne hrvatske države. Konačno je knjiga objavljena u izdanju Matice Hrvatske koja je i za vrijeme Budakova života objavljivala njegova djela. Ovaj posljednji roman objavljen je 2004. godine tiho, bez velike buke i medijske pompe (čemu su razlozi donekle razumljivi); međutim, zaslužuje da mu se posveti sva pozornost i da se s velikim zanimanjem i korišću pročita jer se radi o posljednjoj

poruci koju književnik ostavlja svomu narodu.

Prva je zanimljivost, koja upravo iznenaduje, vrijeme kada je Budak napisao svoj posljednji roman. Na prvoj i posljednjoj stranici rukopisa stoje točni datumi početka i kraja razdoblja u kojem je roman pisan: od 20. siječnja 1945. do 28. ožujka 1945. To su posljednji mjeseci Drugoga svjetskog rata; ruše se svjetovi, a oblak nezvjesnosti i tragedije počeo se nadvijati i nad hrvatskim narodom; kulminirat će na Bleiburgu od čijih će posljedica postati žrtva i sam autor romana. I dok bi se u prvi mah očekivalo da će u tim posljednjim ratnim mjesecima Budak ponuditi svoja razmišljanja i refleksije o trenutnoj društvenoj i političkoj situaciji, o patnjama i čežnjama hrvatskoga naroda koji je krvario i išao prema svojoj Kalvariji, ništa od toga nije ponudeno. Budak se uspio izdići iznad svih dramatičnih okolnosti u kojima se trenutno, zajedno s cijelim narodom, nalazio te je stavio na papir ono posljednje što je bio dugo nosio u sreću i što je želio reći romanom.

O kakvom je romanu, dakle, riječ? Mile Budak bio je duboko zaljubljen u svoj rodni kraj, Liku. Opisao je nju i njezine ljude u mnogim svojim djelima. I ovaj posljednji njegov roman govori o Lici, njezinim ljudima i njihovim životima. Radnja romana smješta se negdje pod kraj 19. stoljeće u ličko mjesto Sveti Rok i njegovu okolicu te se kreće oko lika Ivana Kresojića zvanog Bazalo (*lutalica, lunjalo*). Oko njega autor isprepliće mnoštvo likova svoje rodne Like koje prikazuje u njihovoj svakodnevnici.

Prvo je obilježje romana koje izbija gotovo sa svake stranice velika ljubav Mile Budaka prema obiteljskome ognjištu. Ono je svetinja. Ono se čuva, ne dopušta se njegovo gašenje. Nadalje, cijene se i naglašavaju moralne vrijednosti, potom narodne, kulturne i posebno tradicijske. Na visokoj je cijeni obiteljski

i bračni moral te ako na tom području nešto krene u krivo, ne izostaju pripovjedačeve moralne prosudbe.

Kršćanstvo posebno dolazi do izražaja, gotovo na svakoj stranici. Sav je roman prožet religioznošću i kršćanskim vrijednostima. Započinje pred župnom crkvom svetoga Roka nakon nedjeljne mise, a završava na Svetom brdu pobožnom smrću glavnoga junaka. Autor detaljno prikazuje koliko je vjera prisutna u narodu, ona oblikuje njegov život, njezine se svetinje poštuju. Refren koji se stalno može čuti na ustima likova romana nije izmislio pisac, nego ga samo prenosi iz narodnoga govora: »Neka je hvala i slava Svevišnjemu!« Vjera je na poseban način prisutna i u životu glavnog lika romana, Ivana koji je u svojim mladim danima doživio duboko religiozno, mistično iskustvo. Voden tim iskustvom živi sasvim drugačijim životom koji odskače od njegove okoline. Grijech iz mladosti Ivan Bazalo želi okajati i nadoknaditi te čini doživotnu pokoru kako bi zadovoljio Božjoj Pravdi. Pritom je i stvarnost obraćenja veoma dojmljivo opisana u njegovu životu.

S druge strane, Ivan Bazalo imao je i neobične prirodne darove te se razumio u ljekovite trave. Mnogima je pomagao i spašavao živote, stoga su ga mještani okolnih sela uvelike cijenili te nisu toliko osuđivali njegov način života. Međutim, pred tajnom drugoga svijeta, transcendencije koja je neprestano prisutna u životu Ivana Bazala, pripovjedač i drugi likovi samo se klanjaju u tišini. Uranjajući u ovu dušu obdarenu posebnim prirodnim sposobnostima i Božjom prisutnošću, analizirajući njegove postupke, Budak podastire vlastite moralne i vjerske poglede na život i svijet, u skladu s kršćanskom vjerom.

Kroz glavni lik romana autor razmišlja o smrti, pita se zašto neki umiru mladi, zašto se neki moraju mučiti; pred njegovim očima prolaze toliko egzisten-

cijalni problemi čije rješenje trenutno ostaje nedokučivo, tajnovito. Međutim, te tajne i nedostatake odgovora nikad ne dovode u sumnju vječne kršćanske isitne kojima je bio prožet cijeli narod, rodna Budakova Lika i on sam kao njezin dio i izdanak. Autor isprepliće kroz uvjerenja i izjave likova veliku istinu kako nad svim stvorenim, poviješću i ljudskim životima lebdi vječna Božja Pravda kojoj se treba pokoriti, koju treba poštivati, kojoj treba dati zadovoljštinu. Budak, kao da je predosjećao i slutio da će veoma brzo ući u otajstvo transcendencije, ostavio je dojmljive i duboke zapise o tajni ljudskoga postojanja i završetka. U svjetlu cijeloga Budakova književnoga opusa i onoga što se događalo prije i poslije svibnja 1945. godine, ovaj se roman može smatrati i njegovom duhovnom oporukom.

Božidar Nagy

Ratko Perić, *Jobovi bolovi i Božji blagoslovi. Duhovne vježbe*, Crkva na kamenu, Mostar, 2012., 231 str.

Autor je navedenoga izdanja mostarsko-duvanjski biskup i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski dr. Ratko Perić. Zanimljiv predgovor napisao je msgr. Želimir Puljić, zadarki nadbiskup. Unutarnja struktura djela satkana je od sedamnaest naslova, koji od početka tematski prate biblijski tekst Knjige o Jobu. Na taj način biskup Perić obradio je cijelu Knjigu o Jobu te na temelju svetopisamskoga izvještaja iznio vlastita promišljanja o njoj. Na kraju djela nalazi se dodatak pod nazivom *Svećenikova iskaznica*. Ta je cjelina sastavljena od više korigiranih članaka koje je autor objavljivao u mostarskome biskupij-skom mjesječniku *Crkva na kamenu* pod vodom *Svećeničke godine* (2009./2010.), koju je bio proglasio papa Benedikt XVI. Riječ je o pojedinim svećeničkim